

Gewone dophei (*Erica tetralix*)

Voor de honingbij interessant?

De bloemlengte van de Gewone dophei kan problemen opleveren bij de nectarwinning door de honingbijen. Toch is deze plant ook voor de honingbij interessant. Want waar in de insectenwereld de legale weg niet of nauwelijks begaanbaar is, bestaan er illegale methoden om tot het doel te geraken.

Op vochtige humusrijke gronden

Van de drie soorten Dophei die in ons land voorkomen is de Gewone dophei de meest algemene. Het geslacht Dophei (*Erica*), dat tot de Heidefamilie (Ericaceae) behoort, telt ongeveer 530 soorten, waarvan een tiental in het Europees atlantisch gebied voorkomt, ongeveer 12 in het Middellandse Zeegebied en de rest, dus het overgrote deel, in het niet-tropisch deel van Zuid-Afrika. Daar ligt ook de oorsprong van het geslacht. Wat bij de verspreiding van de soorten opvalt, is dat Zuid-Afrika en de overige gebieden niet één soort gemeenschappelijk hebben.

Gewone dophei is in ons land een vrij algemene plant van de heide op de pleistocene gebieden en op de Waddeneilanden en gedijt het beste op vochtige humusrijke bodems. In het duingebied treffen we hem meestal aan in de laag gelegen duinpannen. De plant is groenblijvend en heeft de vorm van een halfstruik, waarvan de hoogte varieert van 10 tot 60 cm. Een groot deel van de takken ligt op de grond waardoor de plant een dichte begroeiing vormt. De bladeren staan verspreid langs de takken in kransen van vier. Ze zijn aan beide zijden viltig behaard en hebben een brede, naar beneden gevouwen rand. Verspreid langs de vouw in het blad staan lange klierharen.

Hoofdbloei in de voorzomer

Gewone dophei bloeit van juni tot in de herfst, maar het zwaartepunt van de bloei valt in juni/juli. De bloemen staan, neerwaarts gericht, in kleine trossen aan het eind van de rechtopstaande bloeitwijgen.

Door die schuine stand is het inwendige van de bloem veilig beschermd tegen schadelijke weersinvloeden. De bloemsteel is kort en draagt 1-2 steelblaadjes. De bloemen zijn 4-talig. De kelkbladen hebben dezelfde vorm als de overige bladen van de plant. De kroonbladen zijn met elkaar vergroeid tot een urnvormige bloemkroon die aan de rand in 4 driehoekige slippen eindigt. De kleur van de bloemkroon is roze, maar spaarzaam komen er ook planten voor met witte

bloemen. Een bloem heeft 8 meeldraden en een stamper, waarvan het vruchtbeginsel sterk behaard is en waarvan de stempel ongeveer 1 mm buiten de bloemopening steekt. De meeldraden reiken tot vlak voor de bloemopening en hebben aan de helmknoppen twee draadvormige aanhangsels. De helmknoppen, die dicht tegen de stijl staan gegroepeerd, gaan aan het eind met een schuine spleet open. Dat gebeurt al tegelijk met het ontluiken van de bloem. Het stuifmeel is in het begin plakkerig doordat de korrels omhuld zijn met een olie-achtige stof. Die is echter vluchtig en door de verdamping komen de stuifmeelkorrels van lieverlee los en vallen omlaag als de meeldraden in een trillende beweging worden gebracht. Het nectarium ligt helemaal onder aan het vruchtbeginsel. Het heeft de vorm van een smalle discus en is zwart van kleur.

Bijenbezoek

Een bij die nectar komt puren zal bij het bloemenbezoek eerst in aanraking komen met de uit de bloem stekende stempel. Bij het inbrengen van de tong komt ze in aanraking met de aanhangsels van de helmknoppen die door trilling een beetje stuifmeel verliezen, dat aan de tong en monddelen blijft kleven en terecht komt in de beharing aan de onderzijde van de bij. Omdat de lengte van de bloemkroon kan variëren van 5 tot 8 mm, spreekt het vanzelf dat honingbijen alleen de kleinere bloemen kunnen benutten voor het puren van de nectar. Maar in de grotere bloemen valt voor hen soms ook nog wel wat te halen dankzij sommige soorten hommels die in de bloemkroon vlakbij het nectarium een opening maken, die de vorm van een hoefijzer heeft. Honingbijen maken van deze inbraak een dankbaar gebruik maar leveren dan geen bijdrage aan de kruisbestuiving. Voor de Gewone dophei echter geen nood want als kruisbestuiving uitblijft, vindt er zelfbestuiving plaats.

Vermeerdering

Gewone dophei vermeerdert zich alleen door zaad. De vrucht is een doosvrucht die met vier kleppen opengaat. De verwelkte bloemen zijn na de bloei in opwaartse richting gedraaid waardoor voorkomen wordt dat de zaden in de directe omgeving van de plant vallen. De ovale zaden zijn klein en licht van gewicht waardoor ze gemakkelijk door de wind kunnen worden verspreid. Ze kiemen het best in het licht.



Gewone dophei (*Erica tetralix*)

A deel van in bloei staande plant x1; B blad x5: 1 bovenzijde, 2 onderzijde; C dwarsdoorsnede blad x10; D bloem x4; E meeldraad x6; F geopende helmknop met aanhangsel x16; G stuifmeelkorrel (tetrad) x800; H stamper x6; I verwelkte bloemen met vruchten x1; J geopende doosvrucht x6; K zaad x30.